

oplag (fraregnet Frit Danmark-grupperne, som også havde tæt forbindelse til DKP) omkring februar 1943, og for det andet at landet geografisk set var dækket af illegale blade fra februar 1943. Konstateringen af DKP's dominans i den angivne periode er dog ikke overraskende.

Vedrørende indholdsanalysen beskæftiger Hong sig på en frugtbar måde med spørgsmålet om de i den illegale presse allestedsværende udhængninger af værnemagere, nazister og tyskerpiger. Hans pointe er præcis. Det var netop med henblik på at »personalize and focus people's resentment toward the occupation and those who collaborated and profited from it« (s. 145), at disse udhængninger blev bragt. Hadet fik ansigter, og det virkede mere effektivt end traditionel politisk argumentation.

Hong afslutter sin analyse med Augustoprøret og konstaterer, at den illegale presse her havde en gennemslagskraft, der på den ene side både var en pådrivende faktor for strejkerne, men også en afspejling af modstandsbevægelsens tilslutning blandt brede dele af bybefolkningen.

Bogen er et kærkomment bidrag til såvel den illegale presses historie som til den generelle besættelsestidshistorie.

Niels Wiium Olesen

Bo Bramsen: *Blandt 100 gidsler i Horserød 1943*. (Aschehoug, 1996). 374 s., 298 kr.

Tidligere redaktør af og mangeårige medarbejder på dagbladet *Politiken*, Bo Bramsen, var en af de godt 100 danskere, som blev taget som gidsler og interneret i Horserødlejren af den tyske besættelsesmagt, da denne den 29. august 1943 indførte undtagelsestilstand i Danmark. Gidslerne blev interneret, for at besættelsesmagten i givet fald kunne lægge pres på den danske befolkning ved at true gidslernes sikkerhed, hvis

befolkningen ikke makkede ret i de urolige dage omkring Augustoprøret.

Bramsen har skrevet en bog om Horserødlejren og sine egne oplevelser under krigen. Bogen er delt op i flere afsnit. Et erindringsafsnit om den daværende jurakandidats oplevelser under besættelsen indtil interneringen, erindringer om interneringen på Alsgade Skole i dagene lige efter 29. august, Bramsens dagbog fra Horserødlejren fra 4. september til frigivelsen 4. november, erindringer om tiden som flygtning i Sverige (Bramsen var gift med en jøde), erindringer om uddannelsen som presseinspektør i London fra slutningen af 1944 til befrielsen, og endelig et 100 siders tillæg om Horserødlejrens historie.

Bogens første afsnit giver indblik i Rigspolitiembedet, hvor Bramsen var ansat under rigspolitichef Thune Jacobsen, og i studenterlivet under besættelsen, hvor Bramsen, selv om han havde afsluttet sin juridiske embedseksamen, medvirkede ved redaktionen af studenterbladet *Stud.jur.* Erindringerne fra Alsgade Skole giver en kort præsentation af flere af de prominente danskere, som Bramsen kom til at dele sin gidseltilværelse med. Det var politikere, kunstnere, redaktører og videnskabsfolk som bl.a. Ole Bjørn Kraft, Hakon Stangerup, Kjeld Abel, Einar Dessau og Hal Koch. Der var fortrinsvis tale om folk fra det bedre københavnske borgerskab.

Senere følger dagbogen fra Horserødlejren, hvor Bramsen var sekretær for lejrens fangestyre og derfor havde en stor kontaktflade, der gav kendskab til de mange notabiliteters reaktioner på fangenskabet. Der fortælles bredt om lejrlivet, hvor der udfoldede sig et rigt kulturliv med foredrag og diskussioner. Man fornemmer, at ud over uvisheden om de interneredes skæbne, så var interneringen lidt af en sommerlejr med helt andre behagelige vilkår, end de internerede kommunister havde

nydt i samme lejr. (Det har Bramsen dog også travlt med at understrege op til flere gange i bogen).

Erindringerne fra Sverige viser, hvordan den foretagsomme Bramsen, der havde været hovedmanden bag Politikens håndbog *Hvem Hvad Hvor*, på under et år formåede at eksportere ideen til et svensk forlag. Erindringerne fra London er mindre interessante, da der ikke skete det store i Bramsens tilværelse. Bramsen skulle være pressecensur for den allierede militærmission til Danmark, men da befrielsen blev så fredelig, som tilfældet var, kom han faktisk aldrig til at bestille noget på trods af sin rang af major i den britiske hær.

Afsnittet om Horserødlejrens historie får alle lejrens forskellige faser med. Fra begyndelsen som lejr for russiske krigsfanger efter Første Verdenskrig (en fortrinsvis humanitær forpligtelse Danmark påtog sig), over børnekoloni, lejr for tyske emigranter, senere for danske kommunister, til tiden efter krigen, hvor den tjente som først kvindefængsel og senere åbent fængsel.

Som det måske fremgår af denne opremsning, er bogen noget ujævn i formen.

Dagbogen fra Horserød er absolut det mest interessante ved bogen. Her kommer læseren tæt på lejrlivet og fornemmer nogle af besættelsestidens stemninger og holdninger. Endelig er det så velgørende at læse udførlige, velskrevne og velunderrettede samtidige beretninger, som ikke har 5. maj 1945-perspektivet, hvor alle vidste, hvad »facitlisten« sagde.

Erindringsafsnittene er mere problematiske. Bramsen er, og har tidligere vist, at han er en underholdende skribent med et godt greb om den veldrejede anekdote. For denne anmelder vækker det dog i dette tilfælde en irritation. For store dele af erindringsafsnittene har netop denne anekdotiske form, hvor næsten hver eneste lille tildragelse har dette lille »svip med halen«, en *punchline*, pointen, som den gode anekdote har. Problemet er blot, at det virker trættende i længden, svækker troværdigheden, får tingene til at flyde ud, og at beretningerne sjældent kommer i dybden i formidlingen af sit emne. Formen kommer visse steder farligt tæt på en society-beretning fra et ugeblad. »Så mødte jeg den og den, som så sagde ...« osv.

Det tangerer lejlighedsvist en ufrivillig udlevering af det bedre borgerskabs selvforståelse. For eksempel i diskussionerne imellem de internerede, med den konservative Ole Bjørn Kraft som igangsætter, om hvorfor det netop var *dem*, der var blevet udvalgt som gidsler. Det fremgår, at de internerede mente, at de var valgt, fordi netop specielt *de* havde været en torn i øjet på besættelsesmagten. Det er at overdrive farligheden af dette klientel. De fleste var enten upolitiske eller gode støtter af samarbejdspolitikken. Sandheden var, at de var valgt, fordi de var kendte i den danske offentlighed og dermed havde den stærkeste effekt som gidsler, nemlig at der blev lagt mærke til deres skæbne.

Niels Wium Olesen

REGIONAL- OG LOKALHISTORIE

Ebbe Kløvedal Reich: *Drag ind ad disse porte. 14 beretninger om kirkerne i den indre by.* (Vindrose, 1996). 278 s.

Havde der ikke på smudsomslagt været et farvefoto af Amalienborg Slotsplads og Marmorkirken, ville det ikke have været éntydigt, hvad »den indre by« er.